

СКЛАЛИ ПРАЦІВНИКИ КАФЕДРИ:
ЧЕРЕДНИЧЕНКО І. Г. (редактор),
ВИХРИСТЮК М. С., КАРПЕНКО Ю. О.,
ЛЕОНОВА М. В., ЛИМАРЕНКО В. С.,
ЛУК'ЯНЮК К. М., ПРОКОЛЕНКО В. А.,
СТАНІВСЬКИЙ М. Ф., ТОФАН М. С.,
МІТЮНІНА Л. Л.

ПЕРЕДМОВА

Народна мова з її місцевими говірковими особливостями являє собою глибоке і невичерпне джерело, в якому приховані факти і явища, надзвичайно важливі для дослідження історичного розвитку мови. Великий інтерес становить лексика окремих говорів: у словах, здавна створених народом, успадкованих і збережених наступними поколіннями, відображається історичний поступ народу, його різноманітне трудове життя, побут, його погляди на навколишній світ, думи і прагнення, його світогляд, моральні переконання тощо. Зібрати і систематизувати словниковий матеріал, характерний для окремих говірок народної мови, - таке невідкладне завдання сучасного мовознавства. Це велика робота, яка може бути виконана лише з участю широких кіл радянської громадськості.

Кафедра української мови Чернівецького державного університету організує збирання діалектно-словникового матеріалу для обласного словника буковинських говорів і закликає всіх працівників народного господарства і культури, особливо вчителів, студентів, агрономів, лікарів, працівників різних установ та організацій, взагалі всю сільську інтелігенцію взяти активну участь у цій роботі, що має першорядне культурно-наукове значення.

Матеріал для обласного словника збирається експедиціями, які організуються кафедрою, з виїздом викладачів і студентів університету в окремі місцевості, а також анкетним способом, для чого й складена ця програма-питальник.

Зібраний матеріал слід надсилати на адресу: м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2, філологічний факультет Чернівецького державного університету, кафедрі української мови.

ВСТУП

Обласний словник буковинських говорів, для якого збирається матеріал за даною програмою-питальником, повинен бути створений як необхідний довідник для істориків української мови, істориків літератури, для етнографів, викладачів української мови, для студентів-філологів і взагалі для всякої культурної людини, що має інтерес до народної української мови.

Після історичного возз'єднання українських земель норми української літературної мови стали загальноприйнятими і на території західних областей України. Разом з тим поширився інтерес до літературної спадщини, до народної творчості (фольклору), до архівних матеріалів і юридичних документів цієї території. Мова літератури та фольклору, як і мова архівних матеріалів західних областей України, має багато місцевих слів, які мало відомі або й зовсім не відомі загальнонаціональній українській літературній мові, наприклад: *зарІнок* (місце над рікою, покрите галькою), *лабУз* (стебло кукурудзи), *вЕремне* (хороша, гарна погода), *бесАги* (сакви), *товАрета* (скот), *лЄчно* (страшно), *курУдзений* (жовтий, кукурудзяного кольору) і под. Отже, виникає потреба в розкритті значення подібних слів. Цю потребу й має задовольнити обласний словник.

Обласний словник повинен подати повний склад лексики говірок цілої діалектної території, розкрити специфічні особливості цієї лексики. Словник буковинських говорів має бути поданий в таких лексичних категоріях:

а) Загальновживані слова, які входять до складу лексики і літературної мови. Для слів цієї лексичної категорії у словнику треба подати ті специфічні значення, що характерні для цих слів при діалектному вживанні. Наприклад: *благИй*—добрий, *навтЯмилось*—набридло, *доїдАти* — надокучувати, *спрАвити* — показати шлях, *здихАти* — зітхати, *класАти* – садити, будувати, *ногавИці* — штани та ін.

б) Слова специфічно місцевої діалектної лексики: *когУт*—півень, *наВидіти(ся)* – приятелювати, *наповідАти* — наказувати, *рОзказ* – розпорядження, *пивнИця* – погріб, *зумІтися* — здивуватися, *під* – горище, *одЕнок* — стіжок, *притУла* — сарай, збудований впритул з хатою та ін.

в) Слова давніх староруських і стародіалектних східнослов'янських основ, наприклад: *крОсна* – ткацький верстат, *слотА* – мокра, погана погода, *збан*— посуд на воду: *Обрус* – скатерть, *гОйний* – буйний, гучний та ін.

г) Слова, зафіксовані в староруських пам'ятках давнішої доби: *вІно* — придане, *вУйко* — дядько, *т'овАр* – скот, *вІвірка* — білка, *гостІнец* — шосе, шлях, *гАчі* — вовняні штани, *хорОми* — сіни, *чЕлядь* — сім'я, діти, *труднІй* — стомлений.

д) Слова, запозичені в діалектну лексику з інших слов'янських і неслов'янських мов: *бвкАта*, *кавАлок* — шматок, *спОдні* — штани, *малАй* — кукурудзяний хліб, *цилІндер* – скло на лампу, *гQфа* — двір, *май* — прислівник з різним значенням, *мантА* — плащ, *бАнно* — сумно, *сарАка* — бідолаха.

е) Слова нової лексики: *парторг*, *райком*, *сільрада*, *рада* (і совет), *колгосп* (і колхоз), *колхозник*, *голова* (і присідатель) *тракторист*, *уборочна* і под.

є) Діалектна фразеологія: *на мглі Ока* — вмить, як оком мигнути, *не гни хараманА* — не верзи казна-що, *застАвити козУ пАсти* — примусити робити щось неприємне, *у нЕго нема трЕтої дОшки* — придуркуватий, *гнУти бандІги* — говорити дурниці.

В обласному словнику повинні знайти пояснення слова з різними відтінками одного і того ж або близьких значень синоніми), як наприклад назви різновидів огорожі: *пліт*, *штахети*, *ворине*, *мур*.

У нашу добу відбувається інтенсивний процес взаємодії літературної мови і народних діалектів. В результаті такої взаємодії говори втрачають свої архаїчні риси, наближаються до літературної мови. Перестає діяти діалектна традиція; нове покоління, як правило, користується мовою, якою навчається в школі, якою читає газети, книги, якою слухає радіо, — літературною мовою.

Наше сьогоденне невідкладне завдання — в найкоротший час встигнути зафіксувати з живої народної мови ті діалектні лексичні явища і факти, які мають глибоку говіркову традицію, але які поступово і безповоротно зникають. Зібрані нами матеріали, опрацьовані у вигляді обласного словника, будуть не лише довідником, але й пам'яткою, якою користуватимуться майбутні покоління, коли сучасні діалекти зникнуть.

У мові народу, зокрема в діалектно збережених, елементах лексики, знайшли відображення різні історичні епохи. Розвиток діалектів продовжується і в наші дні, коли відбуваються цікаві процеси взаємодії літературної мови і місцевих народних говорів. Збираючи матеріал для обласного словника, ми повинні приділити увагу і новим елементам лексики і фразеології колгоспного села, зафіксувати їх у словнику так, щоб він був пам'яткою народної мови на діалектній території, в умовах поступового піднесення культурного рівня широких народних мас.

Отже, вивчаючи діалектну лексику певної місцевості в нашу добу, слід на конкретному матеріалі показати такі процеси в розвитку народної мови: 1) зростання абстрактної лексики в мові колгоспного селянства, особливо в мові сільського активу; 2) поширення політичної, наукової, військової, технічної лексики; 3) використання старих слів у новому значенні; 4) появу нових назв одних і тих самих предметів; 5) появу нових понять у побуті, в суспільних відносинах і под.

При визначенні місцевої діалектної лексики не можна обмежуватися тільки констатацією того, що в говірці існують і старі, і нові слова. Треба показати на конкретних фактах, які відбуваються зміни в лексиці нового, колгоспного села в зв'язку з змінами суспільно-політичного і економічного життя; для задоволення яких нових потреб вживають нові слова (заново утворені, переосмислені чи засвоєні з літературної мови); як відмирають і архаїзуються слова стародавньої діалектної лексики та ін.

Інструктивні вказівки щодо збирання матеріалів для обласного словника буковинських говорів.

1. Записувати матеріал слід лише від осіб, що є корінними жителями даної місцевості, добре знають і вживають у своїй мові місцеву говірку, причому не мають у вимові дефектів (шепелявості, гугнявості, заїкання тощо).
2. Опитувати треба не тільки старих людей – носіїв старовинних та архаїчних особливостей говірки, але й студентську та шкільну молодь, яка, оволодіваючи нормами української літературної мови, добре відчуває відмінності місцевої говірки. Цінними можуть бути відомості, що можна дістати від місцевих старожилів, робітників інтелігентної праці – учителів, агрономів, лікарів та ін.

3. Не можна обмежуватись лише опитуванням за анкетною. Слід намагатися дати якомога змістовніший діалектний матеріал, у якому всебічно виявляються лексичні особливості говірки. Вірним відображенням дійсних особливостей місцевої говірки будуть мовні явища, почуті й зафіксовані в живій розмові, бесіді тощо – при звичайних мовних стосунках, між собою населення даної місцевості. Там, де є для цього можливість, слід провести звукозапис на магнітофоні.

4. Записуючи окремі слова, що характерні для мови даної місцевості, треба подавати також фрази, речення, в яких ці слова вживаються. Якщо якесь слово рідко вживане (зустрічається, наприклад, лише в казках, приказках, прислів'ях тощо), слід це зазначити в примітці. Якщо будь-яке слово в місцевому говорі виходить з ужитку, архаїзується, трапляється лише в мові старих людей, це також треба зазначити при записі матеріалу.

5. Бажано, щоб до кожної групи слів за розділами програми-питальника були додані записи невеличкого тексту з цими словами — з розповідей, записаних від осіб, дійсних, типових носіїв характерних особливостей своєї говірки (від кількох осіб старшого і молодшого віку, чоловіків і жінок). При таких записах слід подавати такі відомості: коли, де, при яких обставинах, від кого саме записано (прізвище, ім'я, по батькові, уродженець якої місцевості, села, вік, заняття, фах).

Дуже бажано, щоб були записані прислів'я, приказки, казки, легенди, жартівливі анекдоти місцевого говору.

6. Конче потрібно точно виявляти саме те значення, в якому слово вживається в даній говірці. Якщо одне і те ж саме слово має декілька значень, то це треба з'ясувати й записати якнайповніше всі значення. Треба встановити, чи завжди даний предмет (дія, явище і т. ін.) називався так, як зараз, і в усіх випадках, де це можливо, наводити його стару і нову назви. Добре було б на місці з'ясувати, коли і внаслідок чого змінилась назва. Якщо зміна назви виникла внаслідок зміни самого предмета, його ролі у виробництві, то також це пояснити.

Якщо слова, вміщені у програмі-питальнику, і предмети, які ними означаються, в даній місцевості тепер відсутні, слід запитати у людей старшого віку, чи не було цих слів і предметів у минулому і коли вони приблизно зникли.

7. Бажано, щоб окремі слова супроводжувалися фотографіями або малюнками, а в потрібних випадках — схематичними

поясненнями предметів, що означаються цими словами.

8. Записи з діалектної лексики слід робити, користуючись звичайними буквами української графіки, передаючи на письмі звучання слова спрощеною транскрипцією, а саме:

а) обов'язково ставити наголос: наприклад: вАтра, капелЮх; в односкладних словах наголос не ставити;

б) проривну вимову звука *г* позначати друкованою буквою з кутиком угору від правого, верхнього кінця букви, наприклад: гАньчик, гУгтя;

в) апостроф як знак роздільної вимови перед *ї*, *я*, *є*, *ю* не вжитається; в цьому випадку на визначення такої вимови після приголосної пишеться *й* перед наступними *і*, *а*, *е*, *у*, наприклад: Увйяз (частина ціпа), деревйАнка (дерев'яна мисочка, в якій товчуть саламАху);

г) звук „у нескладове” передається знаком у: орЕу (орел), стрІука (стрілка);

д) африкати (злиті звуки) передаються буквосполученнями *дз*, *дж*, накритими дужками, наприклад: дзвіннИця, бумбурУджики (бруньки на деревах).

9. При відповідях за програмою-питальником питання не треба переписувати, а замість того ставити номер питання. Питання програми поділені на вісім розділів; номер питання кожного розділу починається цифрою, що вказує на розділ; після цієї цифри йдуть порядкові числа питань.

10. Кожна діалектологічна кореспонденція, що надсилається з місць, повинна мати такі відомості:

1) Точна назва населеного пункту (теперішня і колишня), де зібраний матеріал, назва колгоспу; якого району і якої області цей населений пункт.

2) Яке його віддалення від найближчого міста, від залізничної станції, від районного центра, від пароплавної пристані і под.

3) Які культурні установи є в даному селі (школи, клуби, кіно та ін.).

4) Бажані коротенькі відомості про історію села (коли засновано село, звідки прийшли перші поселенці, чи були кріпаками – поміщицькими, монастирськими, Казенними або ; козаками); чи не пам'ятає хтось, як давніше звалося село;

чи не мали жителі його якогось прізвиська? Подати також назву найближчих сіл.

5. Який національний склад населення; чи відбулися якісь зміни в складі населення під час Великої Вітчизняної війни.

Крім того, інформатор повідомляє про своє прізвище, ім'я та по батькові, звідки родом, рід занять, освіту і домашню адресу, а також зазначає дату (місяць, рік), коли він збирав діалектологічний матеріал і давав відповіді на питання програми.

І. ЛЕКСИКА

А. ЯК У ВАС НАЗИВАЄТЬСЯ

І. Домівка, хатні речі, хатня робота, подвір'я, робота на подвір'ї, вулиця, село, околиця.

а) Д О М І В К А.

101. Житловий будинок (коротко описати): хАта, халУпа...?"
102. Стіни, двері, вікна та їх частини, кутки в хаті: скінА, футрИни ?
103. Верхня частина будівлі під покрівлею (її призначення): стрих, під, ПОдря . . . . . ?
104. Види покрівлі, даху: гОнта, дранИца, трОща, околІт. ..?
105. Матеріал, з якого побудована домівка та господарські будівлі, його виготовлення: дЕрево, лампАч, вАльки. ..?
106. Частини домівки та їх призначення: хорОми, хатчИна, комОра . . . . . ?
107. Підлога, її різновиди (з землі, з дощок): землЯ, долІвка . . . . . ?
108. Піч, її частини (записати розповідь, як кладеться): горн, вАтра, чЕрінь . . . . . ?
109. Плита, її частини: шпАргат, кухня . . . . . ?
110. Назва палива: дровА, ліпакИ ? Топити в печі: клАсти вогОнЬ . . . . . ?
111. Відходи після топлення: пОпіл, спУза, сАжа . . . . . ?
112. Хата тепла чи холодна: студЕна....? Тісна чи простора: малА хАта ?
- Прибирати в хаті: замІтАти, прЯтати . . . . . ?
113. Колиска та її частини (з чого і як роблять): кОшик, ворОски . . . . . ?

б) ХАТНІ РЕЧІ.

114. Посуд на молоко, сметану, масло: гладУн, слОєк ...?
115. У чому вчиняють тісто на хліб: корИто, діжА ?
116. Качалка, ложка, ніж, солянка: тАчівка, сільнИца . . . . . ?
117. Чим сіють борошно: сИто, решетО..... ?
118. Чим витягають воду з колодязя, криниці: вадрО, пУтня, лОшня ?
119. Посуд, в якому стоїть вода в хаті: конОвка, бОчка ..
120. Чим набирають води, щоб напитися: гОрнЯ, літра.
121. Чим застеляють стіл: скАтерть, Обрус, клейОнка ....
- Які вони бувають (колір, матеріал і т. ін.)?
122. Чим втираються: рушнИк, втирАвник.....?
123. Чим прасують білизну: маглівнИца, желІзко.....?

124. Ганчірка для миття посуду: мИйка .....?
125. Які існують назви для кошика чи корзини: кошЕлик. ,.?
126. В чому золять білизну: зілнИца . . . .?
127. Одіяло: коц.? Рядно: верЕня .....?
128. Бочка: фАска . ...? Діжка: гілЕтка.....?
(вказати відмінність у розмірі, будові і використанні).
129. Чим перуть білизну: прАник .....?
130. На чому прядуть: кожІвка .....?
131. Що потрібне для випікання хліба (описати процес випікання): мука
..... ?
132. Хліб кроять чи рубають? яблуко:.....? дрова: .....? лід:.....?
133. Шматок хліба: кавАлок, букАта .....?
134. На чому носять відра: корОмисло.....?
135. Чим саджають хліб у піч: лопАта.....?
136. Різні види кухонного посуду до їди: мИска, тарІль, патЕльня.....?
137. У чому варять їжу: кулішІр, банЄк, котЕу.....?
138. Хліб печУть, м'ясо.....? Картоплю.....?
139. Страви, що готуються в селянській сім'ї (назвати також різні печива, холодні блюда і т. п.) борщ, кулЕша, мамалИга, студенЕц, вар, цвІклі.....?
140. Як називають дію споживання їжі ранком, в обід, увечері: снідАти..?
підвечІркувати.....?
141. Ліжко, постіль: пОстіль, лУшко.....?
142. Хатні меблі: лАвка, крІсло, табурЕтка, скілЕц.....?
143. Що стоїть у кутку коло печі чи під прИпічком: кочЕрга, лопАта,
порИвач.....?
144. На чому плетуть посторОнки і т. п.: вертлЮг.....?
145. Чим застеляють лави у свята: налАвник, скОрца, ковЕрец.....?
146. Чим світять вночі: кАганЕц, лЯмпа.....?
147. Запишіть оповідання жінки про її хатню і домашню роботу.

в) ОДЯГ

148. Чоловічий одяг (різновиди, матеріал, колір):
головні убори: капелЮх, красАня, каманАк, солОмЯнка, кУчма,
щАпка.....?
білизна: сорОчка (до носІння, сятОшна, згрІбна.....? дрАнка.....?)
частини сорочки: стан, рукавИ, наплЕчники, пАзуха,

- кОвнІр, зАщІнки, ПрОшивка, (Обшивка) . . . . . ?
- портянИці чи гАтки (згрІбні, до НосІння), сятОшні . . . . . ?
- частини портяниць: нОги чи ногавИці, дно, учкУр, рОшпІрка . . . . . ?
- верхній одяг та його частини, колір: кужУшина, кужУх
кептАрь, пОлька, сардАк, сукмАна, доломАн, лУди (ни)
на, гАчі, СпОдні, штанИ, мишИни, мантА . . . . . ?
- пояс: Округка, чЕрес, рЕмІнь, байорОк ?
149. Жіночий одяг (різновиди, матеріал, колір): головні убори:
фУстка, турпАн, рушнИк . . . . . ?
- білизна: сорОчка (згрІбна, сятОшна, вІшита, рантухОва . . . . . ?
- верхній одяг: кужУшина, кептАрь, пОлька, кожУх,
сардАк . . . . . ? гОрботка, фОти, фартУх . . . . . ? і їх частини?
- пояс: байорОк, бАюр . . . . . ?
- прикраси: цяткИ, монЕсто, салбИ, корАлі, гердАн, стрІчка, кОда,
кодИнка . . . . . ?
150. Дрібні речі: брОжка, шпИлька . . . . . ?
151. Взуття та його частини: постолИ і їх частини: пИски, обцАси чи п`Яти,
змОршки, волОки . . . . . ?
- чер(е)вИки, чОбати, кАпці . . . . . ?
152. Панчохи, онучі і т. ін. панчОхи, онУчі, штУци . . . . . ?
153. Рукавиці і їх частини: напАльок, долОнЯ . . . . . ?
154. Різні види торбин тощо (матеріал, колір): тОрб(Инка)а, т(р)Айстра,
дзьоблИн(к)а, бесАги . . . . . ?
155. Речі немовляти: пелинкИ, уповИвач . . . . . ?
156. Загальна назва для одягу: одЕж(Ин)а, убранЄ, шмАте: убЕрія . . . . . ? (яка
різниця в значенні?)
157. Загальна назва для взуття: Обув(а), узУванка . . . . . ?
158. Який одяг та відповідні назви виходять (або вийшли) з ужитку?
159. Який одяг та відповідні назви з`явилися недавно?
160. ОдягАтиси (чи уберАти)си? Чи вживаються у вас зневажливі назви:
наклАсти на сЕбе, уклАстиси, заматУшитиси . . . . . ? убрАти чи насунути капелюх
(на бЕкір, на чоЛо . . . . . ?)
161. ЗастібАти(си) чи защІнкувати(си), зашпІнкАти(си)? Яка різниця в
значенні?
162. Одягати пояс: заперІзувати(си) . . . . . ?
163. Одягати хустку: завивАтиси, замотАти(си), підвивАти(си) закУтати(си).
. . . . . ?
- Яка різниця в значенні?
164. Зашнуровувати шнуркИ: замотАти (обмотАти) волОки;
165. Процеси, що зв`язані з вигоговленням одягу: ткАти; полотно:

види полотна: згрІбне, забИране, ляннЕ, колОпняне....., ткАти гОрботку, забирАти горботку....., гОрботка волічкОва; кроїти . . . . ., шИти сорОчку, портянИці, вишивАти; чим вишивають: гла, нИтка, чЕрчик, волІчка, хір, цяткИ, лілІтки .....

що вишивають: цирькИ, візерУнки чи узОри, квіткИ, хрЕстики, лавочки, зУбчики;

чим фарбують нитки: чЕрчик, галУн, фАрба..... ? плестИ рукавИці, швидрИ.....; валЯти чи бИти в стУпі (сукно).....?

166. Процеси, що зв'язані з виготовленням взуття: робИти постолИ, чёр(е)ВИки . . . . ., набивАти ківкИ, обцАси, набивАти чи натЯг(ув)Ати на копитО ....?

167. Процеси, що зв'язані з ремонтом одягу і взуття: зашивАти дИрку, залатАти лАтку, пришИти прИщіпку до чер(е)ВИка, підБИти зОлі . . . . .?

168. Процеси, що зв'язані з пранням: золИти сорочки, жмакАти, прАти, шУстати, крутИти, сушИти, тачАти, прасувАти . . . . .?

169. Як називають погано або неакуратно одягнену людину: шматалАйко, розперЕзаний, дрАнка, як старец, нехлЮй .....

170. Як називають гарно одягнену людину: прИбраний, хАрний, вІбрєнджений . . . . .?

171. Запишіть назви кольорів різного одягу: сорОчка біла; вишивки: черлЕні, курУдзяні, г(о)лубІ ....., сардАк чОрний, чер(е)ВИки чОрні, жОвті і т.д.

172. Запишіть кольори людського волосся, очей, обличчя тощо: чУпер (волос) чОрний, рудИй, Ясний, сИвий .....

173. Різні види чоловічих і жіночих зачісок: кОди, кИрпа..... ? Назви волосся: чУпер, гИря, пАтли, пЕлехи.....

174. Запишіть оповідання, як одягаються чоловіки, жінки, парубки та дівчата у будень, на роботу, у свято. г) Д В І Р

175. Місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями, городом, садом: ґрунт, обістя .....

176. Будівлі для збіжжя, с/г реманенту, соломи, сіна: возОвнЯ, стодОла, комОра, шОпа ... .?

177. Будова до хати: прищЕпа, ПритУла, ПрилІпа .....

178. Будівлі для великої худоби: стАйня, корівнИк .....

179. Будівля для собаки: бУда, халабУда.....?

180. Будівлі різного господарського призначення: кОшница..?

181. Місце, де молотять: тік? . . . . .?

182. Приміщення для вигодовування свиней: свинАрник; карнИк, кУча
.....?
183. Погріб: пивнИца, потайнИк.....?
184. Приміщення, куди зсипають зерно: гамАр, магазИн, комОра.....?
185. Де складають солому: стодОла.....?
186. Де скиртують сіно: оборІг.....?
187. Куди заганяють худобу: зАгорода.....?
188. Запишіть оповідання про селянський двір. Подайте план і малюнки твору і будівель. 189. Види огорожі (обкладнІ), кожний вид описати: пліт, ворИне, штахЕти, лІска.....? 190. Ворота, хвіртка, перелаз: фІртка, брАма, лІса.....?
191. Місце коло хати та господарських будинків: передхАта, задвІрок.....?
192. Дії, пов'язані з будуванням хати та господарських будівель: клАсти, будувАти.....?
193. Розчиняти двері, вікна, ворота: отворЯти, відхилЯти.....?
194. Городити двір: обкладАти .....?
195. Ходити по воду, тягнути воду: ітИ за водОв, кигнУти вОду .....?
196. Мазати, білити стіни: мастИти, глАдити, тенькувАти, підводИти.....?
197. Вулиця: сУтки.....?
198. Село та його частини: кут..... ? Подайте власні назви частин вашого села і поясніть походження цих назв.
199. Околиця села: цАрина..... ?

Сільськогосподарський реманент, зброя, ремісництво, професії.

201. Подайте назви воза: віз, фІра, брИчка..... ? Дайте схематичний малюнок воза з позначенням назв його частин.
202. Вкажіть назви повозок для перевезення снопів, сіна, соломи, зерна, дров: фІра, полУдрабки, кОшик, кІчка?
203. Чим пригнічують снопи чи сіно на возі: рубЕЛЬ, друк?
204. Назвіть види саней: корчУги, залУбиці, однОкінні сАни; частини саней: кОрси, кОпил, окОва, ручИці ?
205. Плуг і його частини: плуг, колісНИца, придолОб, ніж, полИца, чепИги..... ?
Дайте схематичний малюнок, надпишіть назви частин, зазначте розмір у сантиметрах.
206. Борона та її частини: бИла, зУби .....?
207. Як називається знаряддя, за допомогою якого розтирають грудки і валкують засіяну землю: валОк ... ?
Дайте малюнок з позначенням частин.
208. Як називається знаряддя, за допомогою якого позначають рядки під картоплю: мАрОк . . . ? Дайте малюнок.
209. Вкажіть назви нових знарядь, які використовуються в колгоспному землеробстві: сІвалка, жнивАрка, трАктор.....?
210. Прилад для очистки зерна: млИнОк, цилІндир .....?
211. Прилад для відділення зерна кукурудзи від качанів: тереб`Ячка ..... ?
212. Коса та її частини: кісЯ, прут, ПолотнО, жАлО, п'Ятка, напЕрсток, клінці ..... ? Дайте схематичний малюнок з позначенням назв частин.
213. Які прилади використовують до коси: БАбка, брус(брусОк), кУшка (брусНИца)..... ?
214. Ціп і його частини: ціпИвно, бИлень, вУглово, Увйаз?
215. Знаряддя і прилади для обробки льону, конопель: батАля, тЕрлица, дергІвка, грЕбінь, щІтка.....?
- Вкажіть, які роботи виконують на кожному з них: б`ют колОпні, вітерАют на тЕрлиці.....?
216. Як називається прилад, на який змотують нитки з веретена: мотовИло.....?
217. Як називається прилад, який використовують для змотування ниток з пряжОк (мІтків, калАтів) на клубки: самотОка, вйАшки, козЕльці . . . . . ?
Дайте схематичний малюнок з позначенням назв частин.
218. Як називається прилад, на якому снують основу для тканиня полотна: снувАвка, (снІвница) . . . . ?

219. Прилад для ткання полотна або сукна і його частини: крОсна, варстАт, воротИло, нИти, бЕрдо, ціпкИ, скрипИці . . . ?
Які прилади додатково використовують при ткацькому верстаті: пОтак ..... ?
Вкажіть призначення.
220. Прилад для обробки вовни: грЕмилі ?
221. Жорна та їх частини: кАмiнь, порплИца ?
222. Різний дрібний сільськогосподарський реманент: грАлі, граблІ, вИла, рискАль, шУфля, лопАта, серп ..... ?
Вкажіть для чого, в яких роботах використовується.
Вкажіть також назви дерев`яних частин (держаків).
223. Ярмо та його частини: ярЕм, занІз ..... ?
224. Збруя: Упряж ..... ?
а) шiр (шОри) і його частини..... ?
б) хомут і його частини..... ?
в) шлея і її частини..... ?
Запишіть назви інших частин упряжі: нашИльник, кантАрок, важкИ, дзумБЕла..... ?
225. Батiг та його частини: пУжiвно, шИйка, наконЕшник..... ?
226. Запишіть розповідь про сільськогосподарську працю та про реманент, який використовується при цьому.
227. Вкажіть всі назви спеціальностей, професій і посад у колгоспі, сільраді, інших установах: голова сільради, голова правління, секретар, агроном, бухгалтер, 300- техник, рахівник, зав. ферми, бригадир, доярка..... ?
228. Як у вас називають людину, яка:
1. працює в кузні: ковАль, кузнЕц, ковАч ..... ?
2. будує хати тощо: цімерман, мАйстер, плОтник..... ?
3. робить столи, шафи: мАйстер, столЯрь
4. шиє чоботи: швец, чоботАрь .... ?
5. шиє кожухи: кушнірь . . . . ?
6. шиє нижній і верхній одяг: кравЕц, кравчИня, шевкЕня, модіска, портнИй . . . . ?
7. робить колеса: штЕльмах, колЕсник . . . . ?
8. робить бочки, цебри: бОднарь ... ?
9. розпилює дерево на дошки: трачкАрь
10. робить печі: мулЯрь, пічнИк :... ?
11. пасе велику рогату худобу: пастУх, вакАрь, череднИк?
12. пасе вівці: вівчАрь, чобАн ..... ?
13. пасе ягнята: ягнЯтник . . . . ?
14. стереже поле, луг або ліс: стОрож, побережнИк, житАрь . . . . ?
15. ремонтує або виробляє бляшаний посуд, банки: бляхАрь?

16. розносить листи, газети: листОнош, поштАрь . . . ?
17. виплітає кошики: кошикАрь, кошАрь.....?
18. ремонтує годинники: дзигарнІст, годинникАрь ....?
19. пошиває хати соломою: пошИвАч, пошивАльник . . . ?
20. копає ями для мерців: грабАрь, погрІбач ..... ?
21. трусить сажу: коминАрь . . . . ?
22. ловить рибу: рибАк . . . ?
23. стереже будинки, установи: стОрож, варкІвнИк .....?
24. грав на весіллі: музикАнт, цимбалІст, бубнІст, скрипник?
229. Знаряддя та інструменти, якими:
- а) обробляють залізо в кузні: мОлот, клеВец, кліщІ, обцЕньки, мАйзіль, пробИвач, дОрник . . . . ?
- б) обробляють дерево, коли будують хату: бАрда, сокИра, топІр, пИлка, долотО, гЕмбель, лАвка, свЕрдел?
- в) шиють чоботи і одяг: шИло, колОдка, копитО, цвИчки, кУлки, штИфки, напЕрсник, нОжиці, машИнка, гла.....?
230. Опишіть назви різних робіт, які виконує:
- а) коваль: швайцУє (зварює) рАфи, прикрУчує гАйки, закОвує штельвАгу..... ?
- б) тесляр: обтІсує дЕрево, приганЯє .....?
- в) столяр і колісник: гемблЮє дОшку ....?
- г) швець, чоботар: сУче дрАтву, набивАє цвИчки..... ?
231. Оковка воза в кузні: натягАє рАфи, набивАє обручІ, забивАє бУкшу, гремпУє вісь, прикрІплює вісь, закОвує штельвАгу, закладАє дИшель, закОвує качку, ПрикрУчує трайрИнки, закОвує підтОки і клюпакИ ....?
232. Ремонт сільськогосподарського інвентаря та речей домашнього вжитку: швайцУє (зварює), гартУє, клепає, точИть ніж . . . . ?
233. Верстат і його частини: варстАт, напІвварстат, піднІжя, перЕдна і зАдна трУБА, упОри, рУчка.....?
234. Чим прикріплюється підкова до копита: охнАль(цвях)?
Що пригвинчується до підкови зимою, щоб кінь не сковзався: штОля.....?
235. Назви різних сокир: бАрда, сокИра. Частини барди (сокири): шпІц (передня частина), борІдка, обУх, вістрЯ (чи жельцЕ), шИйка . . . . ?
236. Назви різних пилок: шарІвка, ручнА, шарпАн. ...?
237. Частини ручної пилки: полотнО, ручкИ, попрУги, зАкрутка . . . . ?
238. Долото, його частини: герт (ручка), рУчка, вістрЯ .....?
239. Свердел і його частини: пЕра, рУчка ..... ?

240. Частина рубанка (гембель) та інших стругальних інструментів: колОдка, клин, рУчка, желІзко.....?

241. Наведіть інші назви, пов'язані з професією й різними видами занять.

III. ПОЛЕ, ГОРОД.

301. Земля, ніколи не орана: цілиНА .....?

302. Земля, не орана кілька років: облІг, перелІг.....?

303. Земля, орана на зиму: зяб .....?

304. Неродюча земля: Ялова, пустИр..... ?

305. Поле, з якого знято жито, пшеницю, просо, гречку, буряк, соняшник, кукурудзу, коноплі, льон, овес: жИтнице, пшенИшнице, курудзЯнка . . . . ?

306. Способи оранки: усклАд, урозгІн .....?

307. Пропуск в оранці: ОгрІх, сказ, клин ..... ?

308. Пропуск при косінні: грИва, вУса, борода .....?

309. Пропуск у сіянні: ОгрІх .....

310. Скородити після оранки до і після посіву: боронувАти, волочИти ....

Чи розрізняються значенням ці слова?

311. Смуга землі між одним і другим полем: готАрЬ, межА, сУголовок . . . . ?

312. Місце для пасовищ у полі, лузі, лісі: толОка, млАка.....?

313. Трава, що виростає після першого покосу: отАва .....?

314. Земля, де виступає вода: драговИна, мОчар(о).....?

315. Місце, розкорчоване серед лісу: зруб, гАлява ..... ?

316. Час збирання зерновик культур: жнивА, убОрочна.....?

317. Час збирання сіна: косовИця ....?

318. Жито, пшениця, посіяні весною: ярина .....?

319. Жито, пшениця, посіяні восени: озимина.....?

320. Різні періоди росту і досягання жита, пшениці: красУється, цвітЕ, стрІвку пускає .....?

321. Поле після покосу злакових: стерня .....?

322. Купа, в яку складають снопи в полі: п'Ятка, півклАня, коПА . . . . ?

323. Невелика кладка снопів у дворі, яка залишилась на зиму: одЕнок . . . . ?

324. Велика кладка снопів: стИрта..... . ?

325. Відходи після молотьби і віяння злакових: полОва, трИна.....?

326. Ручний спосіб віяння і прилад для цього: віяти, решетО.....?

327. Старі міри земельних площ, що вживалися при одноосібному господарюванні: морг, пражИна, чвЕртка фАльча. . . . ?

328. Доріжка протоптана пішоходами: стЕжка, плаЙ . . . . . ?
329. Які нові слова почали вживатися в колгоспному селі для назв сільськогосподарських робіт: яровІзація, культивациЯ, снігозатримання . . . . ?
330. Ділянка землі біля хати, де вирощують городину: горОд, грядкИ . . . . . ?
331. Городні культури та їх сорти:
 картОпля, барабУля, мандибурка . . . . . ?
 капУста, рАн(ня)а, зимовА . . . . . ?
 помідОри, парадАї . . . . . ?
 цибуля: дИмка, сІянка? . . . . . ?
 перець: перчИця, перцЮга, солодка перчИця . . . . . ?
 буряк: червОний, кормовИЙ, цукрОвий . . . . . ?
 квасоля: фасУля, (пИсана, жОвта, петрІвна) . . . . . ?
 гарбузи: боштанИ . . . . . ?
 кавуни: гарбузИ . . . . . ?
 дині: мальОни . . . . . ?
332. Листя картоплі, моркви, буряка: картоплИня, барабулИня, морквИня, бурачИня, гИчка . . . . . ?
 Якщо зрізане листя має іншу назву, вкажіть на це.
333. Стебло гороху, огірків, гарбузів, квасолі, бобу: огирчИня, гарбузИня, гороховИня, фасулИня, бобовИня?
334. Ділянка землі, де росла картопля, квасоля, буряки, гарбузи, кавуни, льон, коноплі: картОплище, бурачЕнка?
335. Добрива, що використовуються для городини: пОпіл, курячкИ, товАрячий гній, муст, гноЇвка . . . . . ?
336. Збірна назва городніх культур: горОдина, Овочі . . . . ?
337. Збірна назва городніх культур, що досягають першими: яринА?
338. Різні види обробітку землі під городні культури: орАти, копАти, волочИти, скорОдити . . . ?
339. Доглядати за городніми культурами: сапАти, прашувАти, полОти . . . . . ?
 Чи є різниця в значенні . . . . . ?
340. СадИти, чи клАсти (картоплю, квасолю) . . . . . ?
341. Перша, друга, третя прополка городніх культур: пЕрше, дрУге сАпанє, підгортАти, граскувАти . . . . . ?
342. Обробляти стежки просапних культур: стежкувАти . . . . . ?
343. Прополювати буряк, залишаючи в ямці по одному стеблу: єдинкувАти, ділИти . . . . .

САДІВНИЦТВО, БДЖІЛЬНИЦТВО.

344. Запишіть місцеві назви усіх плодових дерев, що ростуть у садах вашого села.

345. Породи плодових дерев та їх овочі:

вишня: волОска . . . . ?

яблуня: вінчОхи, щетИна, йОни . . . . . ?

черешня: маївкИ, гіркІ . . . . . ?

груша: дУля, петрІвна . . . . . ?

слива: кобилЮхи, черкУші, прУні . . . . . ?

абрикос: абрикОза, дзендзУра . . . . . ?

терен: тернЯчка, малАец . . . . . ?

шовковиця: мОрва, дуд . . . . . ?

горіх: волОский, лісковИЙ, ліщИна . . . . . ?

айва: гутЕй, галамОї . . . . ?

кизил: дерЕн . . ?

346. Ягідники:

агрус: Ангрес . . . . . ?

ожина: вожИна . . . . . ?

смородина: порИчки . . . . . ?

полуниці, суниці: Ягода . . . . . ?

калина: . . . . . ?

347. Дії, що їх виконують при догляді за садом: щепИти, очкувАти, трамовАти . . . . . ?

348. Дії, зв'язані із збиранням врожаю в садах: зривАти, трЯсти . . . . . ?

349. Плодове дерево з рясним врожаєм: сивнА, грУшка . . . . . ?

350. Садовий реманент, дайте малюнки, напишіть назви і поясніть призначення.

351. Лісова черешня: . . . . . ?

352. Дика лісова яблуня: лиснИця . ?

353. Дика лісова груша: дИчка . . . . . ?

354. Виноград: вино . . . . . ?

355. Сорти винограду: сИній, білий . . . . . ?

356. Пасіка: пчЕльня . . . . . ?

357. Сім'я бджіл: мАтка, сАмиця, трут, мУха, чЕрва

358. Продукти бджільництва: мід, віск . . . ?

359. Види вуликів: колОда, штубЕй, дуплЯк, рАма . . . ?

360. Частини вулика: нАкривка, вічко, щільнИк, днИще . ?

IV. СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ, ДОГЛЯД ЗА НИМИ, ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА.

401. Які свійські тварини є у вашому селі?
402. Рогата худоба: худОба, товАрета, скот (скотИна); корОва, бик, бугАй, віл . . . ? Вкажіть відмінність у значенні трьох перших слів. Вкажіть відмінність у господарському використанні згаданих тварин.
403. Як називають у вас гурт великої рогатої худоби : чередА?
404. Як називають у вас корову—первістку: першІвка . . . . . ?
405. Телята: тЕлЯ (тЕлє), телИчка, бичОк, буЗівок, телИця, ялІвка, Яловиця . . . . . ?
406. Вівці: вівцА, нОтинка, Ярка ....? Вкажіть відмінність у значенні; барАн, Ягня, ягнИчка; ягнИца, барАнчик . . . . . ?
407. Як у вас називають гурт овець: отАра, бутЕй . . . . . ?
408. Кози: козА, цап, перч? . . . ?
409. Свині: свинЯ, льОха, пацЮк, кнур, поросЄ (пацЄ), вЕприк . . . . . ?
Вкажіть різницю у значенні.
410. Коні: кінь, Огарь, коБИла, шкАпа . . . . . ? Яка відмінність у значенні? Молоді коні: лоШа, лошАк, лошИца, стригУн ....? Яка різниця у значенні ..?
411. Пси: пес, сУка, пУйка ....? ПесЄ (песенЄ), щенЄ?
412. Коти: кіт, кітка, котЄ (котенЄ).
413. Птахи:
- а) кури: кУрка, кугУт . . . ? кУря (курчА) . . . . . ?
- б) гуси: гУска, гусАк . . . ? гУсЄ (гусенЄ) . . . . . ?
- в) качки: кАчка, кАчур . . . ? КачА (каченЄ) . . . . . ?
- г) індик: індИки, трЮхи, трЮха, трЮхАн (трюх) . . . . . ?
- д) голуби: дзЮбакИ . . . . . ?
414. Які ще птахи є у колгоспі і в індивідуальних господарствах колгоспників вашого села: пантАрка, павУн?
415. Які роботи входять у догляд:
- а) за великою рогатою худобою: корОву доЯ(т), чЕшут?
- б) за вівцями і козами: стрежУт ....?
- в) за свиньми . . . . . ?
- г) за кіньми . . . . . ?
- д) за домашньою птицею ....? Подайте місцеві назви робіт.
416. Які клички зустрічаються у вашому селі для:
- а) корів: ЛИса, МИня . . . . ?
- б) коней: ГнідИй, Рузя, ФУкса . . . . ?
- в) собак СИВко, БУБІй, ТАркуш, МУшка . . . . . ?
- Які клички зустрічаються для інших свійських тварин?

417. Як у вашому селі кажуть:

а) вівцА кітнА, корОва кІвна, свинЯ (льОха) порОсна, коБИла жерЕбна, кІтКа, крІлИца кітна (порОсна).....?

б) вівцА вкотИласи, корОва вположИласи, свинЯ впоросИласи, коБИла вжерЕБИласи, крІлИца вкотИласи чи вівца об'ягнИласи, корОва отелИласи

.....

в) кУрка, кАчка, гУска, голУбка, трЮха (індИчка); квОчит, сидИт на Яйцях, висИджує молодІ .....

418. Які продукти одержують у молочному тваринництві: молокО, сметАну, мАсло, сир, будз, брИндзу.....?

419. Що роблять, щоб одержати:

а) сметану: зацІжуют, аби ловИласи сметАна, кислЯк чи машинУют на машині (переганяють на сепараторі) . . . . . ?

б) сир: відогрівАют кислЯк і відкидАЮт у цідИло, аби скісАла жентИца . . . . . ?

420. Які є відходи при одержанні:

а) сметани: кислЯк, машинОве молокО (перегон), мАгер . . . ?

б) сиру: дзер . . . . ?

в) будза: жентИца, вУрда . . . . ?

421. Які продукти одержують від м'ясного тваринництва: мнЯсо, солонИну, сАло, лій, шкІри .....

422. Як називають м'ясо:

а) великої рогатої худоби: Яловиче, волОве, телЯче, телЯтина, Яловичина . . . . ?

б) свиней: свинИна, свинське мнЯсо ....?

в) овець і кіз: овЕче, козЯче мнЯсо чи овЕчина, барАнина . . . . ?

г) кролів: крІлЯче, крІлЯтина . . . . ?

д) свійських птахів: кУряче мнЯсо, кУрятина . . . . . ?

е) перерахуйте назви нутрощів свійських тварин: кишкИ, бугУн . . . . ?

423. Як називають м'ясо в залежності від того, з якої частини тіла тварини воно різане: порІб'я, карковИна, полЯдвица . . . . ?

424. Назвіть вироби з м'яса свійських тварин: кИшка, шИнка, бужинИна . . . . ?

425. Які ще продукти одержують від тваринництва: вОвну, щітИну, шЕрсть, пІря . . . . ?

426. Які масті тварин розрізняють у вашому селі:

а) велика рогата худоба: таркАта, сИва, червОна.....?

б) коні: сИві, гнідІ . . . . ?

в) вівці: білі, сИві, чОрні . . . . . ?

г) птахи: горОшковатий (голуб).....?

427. Якими хворобами хворіють:

а) коні Офат, шпат, зОвзи . . . ?

- б) вівці: мотелИца, пАрхи, зола ....?
 в) велика рогата худоба: Яшур, мотелИца..... ?
 г) свині: холЄра, рОжа, решетИна ... ?
 д) птахи: кУряча сліпОта . . . . ?

428. Як кажуть про тварин: волИ, корОви ревУт, рИчут, рикаЮт; кОнi иржУт; вІвці блЕют, мЕкают; пси гАвкають, скавчАт, вИют; кури кудкудАчут; кугУт піє; качкИ квАкають, гУси гЕгають, трЮхи (індИки) кЄвкют; кОтИ вАвкають, вовкИ вИют .... Треба точно виявити значення звуконаслідування слова, напр: собака гавкає, бреше, виє, скавучить (коли, за яких умов).

429. Як у вас кличуть:

- а) коней: кось-кось .?
 б) корів: на, мала, на . . .?
 в) овець: нИцю—нИцю . . . . .?
 г) свиней: кцьо — кцьо . . . . ?
 .?
 д) кіз; козЮ—козЮ . . . . ?
 е) курей; ціп—ціп . . . . ?
 є) гусей: сю —сю—сю . . . . ?
 ж) качок: вУтіньки, вуть ?
 з) голубів: дузь--дузь . . . . ?
 и) індиків: гуль—гуль . . . . ?
 і) собак: на, пІську, на . . . . ?
 й) котів: миць—миць . . . . ?

Як відганяють:

- вйо.....?
 гей . . . ?
 бирь . . . ? .
 а—цю.....
 а—кИзь . . . ?
 аУшь . . . . ?
 гИля – гИля . ?
 атАсь . . . . ?
 марш .....
 а—кОта .

430. Як поганяють коней, волів: вйо, гей ....?

- а) як спиняють: пр-р-р-р, пру! (з губним Р) ....?
 б) як повертають волів управо, вліво: цоб (соб), цабЕ; гАйтя, вІштя . . . . ?

431. Запишіть розповідь про догляд за тваринами.

V. ЯВИЩА ПРИРОДИ, ТВАРИНИ, РОСЛИНИ, МИСЛИВСТВО,
РИВАЛЬСТВО, ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

501. Блискавка: блИскавица . . . . . ?
502. Райдуга: весЕлка, дугА, красА
503. Іней: Іней . . . . ?
504. Туман: тУман . . . ?
505. Вітер: бУря . . . . ?
Запишіть, чи немає окремої назви для вітрів різних напрямків – східного, західного, північного, південного.
506. Великий вітер: бурАн, вИхор ... ?
507. Холодна дощова погода: шАрга . . . . . ?
508. Тепла дощова погода: слотА . . . . . ?
509. Мокрий сніг: снІжница . . . ?
510. Снігопад з вітром: завирЮха, заметІль . . . . . ?
511. Назви дощів: дож, злИва, раптовЕц, кУрячий дощ . . . . . ?
512. Град: тУча . . . . ?
513. Добра погода : вЕремне . . .
514. Зорі та сузір'я: КурАшка (волосожар), Віз, КосарІ . . . . .
515. Тінь від дерева, будинку: хОлод . . . . .
516. Часові назви відносно пори року: восенІ, . взимІ, влІті, веснОв . . . . ?
517. Назви місяців: мАрот, падолИст, май. . . . ?
518. Поділ року на сезони за характером с.г. робіт: сАпане, веснувАНе, прашІвка, жнивА. . . . .
519. Поділ доби на частини: доднИни, рАнок, полУдни, вЕчір, снОчи . . .
520. Місцеві міри часу: квАндрас (15 хв.), мінута . . . . .
521. Кольори неба: сІне, черлЕне . . . . .
522. Польова трава та її види: трАвка, конюшИна?
523. Лісова трава та її види ..
524. Гірські рослини . . . ?
525. Квітка: чІчка . . . .
526. Польові квіти та їх види: медовнИк, мАчок, панькИ?
527. Лісові квіти та їх види: бриндУшка . . . . .
528. Дикі рослини, бур`яни та їх види: глухА кропИва, мОлоч, осЕтій . . . . ?
529. Кущі та їх види: бзина, слиз, дИка рОжа..?
530. Лікарські рослини; для лікування яких хвороб використовуються: цинтОрія, подорОжник, чирсАк . . . . .
531. Дикі тварини: випЕр, лис, вИвірка . . . . .
532. Дикі птахи та їх види: половИк, довбАч, бУзьок, гулИбіда . . . . . ?

533. Як у вас називають дятла: ковтАч, довбАч ....?
534. Гадюка: гАдИна, гИшечка ....? Які ще є назви змій: МідЯнка . . . .?
535. Польові шкідники та їх види: хомІк, гудзОн, шИшлик?
536. Жуки та їх види: розсохАч, рогАч, божий вОлик, гузУля, козАчка, смердЮчка . .? 537. Комахи та їх види: мухарІ, муравлІ, мурашкИ, Овод, БИдзень . . . .?
538. Джміль: бендЯк . . . .?
539. Гриби та їх види: козарІ, марЕмухи, підпеньки, хрупакИ?
540. Мисливець: стрілЕць, охОтник . . . .?
541. Полювання: вохОта, лОви . . . .?
542. Мисливська рушниця: стрільбА, фУзія . . . . .?
543. Дріб: шріт . . . .?
544. Мисливська торба: тАшка, яхтАш(к)а . . . .?
545. Риби: клень, марЕна, кОстриж, струг, петруг, ковБель?
546. Снасті, що використовують для ловлі риби: лакАтка, Остень, сак, вОлок?
547. Назви човнів, що використовують для ловлі риби: чобАка, паскАрик . . . .?
548. Назвіть усі дерева, що ростуть у лісі біля вашого села: граб, смерЕка . . . .?
549. Залишок зрізаного дерева: пень, штурпАк . .?
550. Сучок дерева: гудз . . . . .?
551. Гілка дерева: гілЯка, крак ....?
552. Обпале віття дерев: хмиз, рІшче, форОст . . .?
553. Лісник: побережнИк . . . .?
554. Весняні бруньки на деревах: бумбурУджики, пУпчики?
555. Частини, на які перепилюють дерево: куцАк, круглЯк.
- Вказати розмір, довжину.
556. Розпилені частини стовбура; цівка, кОвбок, відзЕмок?
557. Стовбур дерева: стОвбур, стоЯк, турпІн ....?
558. Сосновий ліс, буковий ліс, дубовий ліс: дібрОва, буковИна, соснЯк . . . .?
559. Місце в лісі, де буря повалила багато дерев: вертЕп?
560. Дупло: ДУча . . . .?
561. Купа, в яку складають верхки дерева та суччя: могИла, лім . . .?
562. Жолоби, по яких спускають дерево з гори: рИза ..?
563. Пліт дерева на сплав: дарАба . . .?
564. Яку роботу виконують лісоруби: тралЮют, цівкУют, купкУют . . . .?
565. Запишіть розповідь про роботу в лісі.

VI. СІМ'Я, РОДИННІ СТОСУНКИ, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ, УСТАНОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, СТАРИЙ І НОВИЙ ПОБУТ, ДОЗВІЛЛЯ, ФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ.

601. Як у вас називають сім'ю: фамІлія, родІна ....?
602. Як діти звертаються до батька: нЕню, тАту, дЄдю ..?
603. Як називають рідного батька у розповіді про нього: тАто, отЕць, бАтько . . . .?
604. Як діти звертаються до матері: мАмо, мАмцю . . . ?
605. Як називають рідну матір у розповіді про неї: мАма . ?
606. Як називають рідного діда: дід, мОшул . ?
607. Як називають рідну бабу: бАба, бУна .. ?
608. Як називають внуків: онУк(а) ....?
609. Як батьки називають рідну дочку: дочкА, донькА ..?
610. Як батько чи мати називає нерідного сина: пАсинок, пАсерб . . . ?
611. Як батько чи мати називає нерідну дочку: пАдчерка?
612. Як називають нерідного батька: вітчІм ....?
613. Як називають нерідну матір: мАчуха ....?
614. Як називають двоюродного брата: пЕрвий брат ...?
615. Як називають батькового брата: стрий, стрІйко, вУйко?
616. Як називають матиного брата: вУйко, вуй ...?
617. Як називають батькову сестру: стрІйна, тітка, вУйна?
618. Як називають материну сестру: тітка ....?
619. Як називають племінника по брату: небІж, непІт . . . ?
620. Як називають племінника по сестрі: непІт, небІж . . . ?
621. Як називають племінницю по брату: небОга, непОта?
622. Як називають племінницю по сестрі: небОга, непОта?
623. Як жінка називає свого чоловіка: чоловік, муж ....?
624. Як чоловік називає свою жінку: жІнка, жонА . . . ?
625. Як жінка називає батьків свого чоловіка: свЕкор, свекрУха . . . . ?
626. Як чоловік називає батьків своєї жінки: тесть, тЕща?
627. Як батьки чоловіка називають жінку свого сина: невІстка . . . . ?
628. Як батьки жінки називають чоловіка своєї дочки: зЯть?
629. Як у вас кажуть на чоловіка сестри: кумнАт, бадІка?
630. Як у вас кажуть на жінку брата: братовА, лЕля . . . ?
631. Запишіть усі інші назви спорідненості, про які тут не згадується, але які вживають в говірці вашого села.
632. Запишіть назви, вживані на означення нерідних людей залежно від їх віку та статі:
- а) новонароджена дитина: немовлЯ.....?

- б) підліток хлопець: бахУр, хлОпець ...?
- в) підліток дівчина: дІвчипа . . . . ?
- г) малодий хлопець, юнак: пАрубок, лЕгінь, фликЕв?
- д) заміжня молода жінка: молодИца ....?
- е) немолода жінка; тІтка, тЕта, матУша ....?
- є) немолодий чоловік: бАдьо, бадІка ....?
633. Як у вас називають людей, що збираються одружитися:
- а) женИх, молодИй, кнЄзь . . . . ?
- б) невІстка, молода ?
634. Як називаються оглядини перед весіллям: обзОрини?
635. Як називається домовленість між батьками молодих про весілля: злАгода, зарУчини, слОво . . . . ?
636. Як називають весільного батька: бАтько; нанашко ..?
637. Як весільний батько називає молодих: фін, фінА ...?
638. Як називають сестру молодого на весіллі: свІтИвка .?
639. Подруги молоді та друзі молодого: дружкИ, дружоИ?
640. Як називають одруження: шлюб, слюб ....?
641. Як виражають поняття «одружитись»:
- а) для чоловіка: взЯти жІнку, вженИтиси . . . . ?
- б) для жінки: віддАтиси, вИйти зАміж ...?
- в) для обох статей: одружИтиси, побрАтиси . . . . ?
642. Як називають періоди весільного обряду: прОща, пОправки . . . . ?
643. Селянин, що вступив до колгоспу: колгОзниК . . . ?
644. Бідний селянин, що колись працював у наймах: нАймит, слугА, скарбівнИк, зарІбник . . . . ?
645. Заможний селянин, що експлуатував працю бідних селян: багАч, кулАк . . ?
646. Гуртова допомога: клАка, толокА ....?
647. Збірні назви людей: громАда, мир ....?
648. Почуття задоволення: рАдість, втІха ...?
649. Почуття суму: сум, тугА, журА, грИжа, бАнність ..?
650. Відповідні дієлова: сумувАти, журИтиси, тужИти, банувАти . . . . ?
651. Почуття гордості: гОрдість, гОнор ....?
652. Відповідні дієслова: гордувАти, гонорувАтиси, фудулітиси.....?
653. Почуття любові: любОв (любА), кохАння .. . ?
654. Відповідні дієслова: любИти, кохАти ....?
655. Почуття недобррозичливості : злість, гнів, лють .?
656. Почуття переляку: пуд, жах, страх ....?
657. Відповідні дієслова: (на)пУджатиси, (на)страхатиси?
658. Запишіть слова, що виражають інші почуття: нАвидіти?

659. Запишіть усі дієслова із значенням «дивитись»: глядіти, відіти, гліпати, здріти . . . 660. Запишіть усі дієслова, зв'язані з процесом говоріння тощо:
а) балакати, говорити, вогорити, базікати.....?
б) кричати, верещати . . . .
в) повідомлювати, мелдувати
г) сміятися, реготати, шкритися . . . ?
661. Запишіть дієслова, зв'язані з ходінням, пересуванням людини тощо:
ходити, ландати, дібати, шкутильгати . . . ?
662. Наведіть синоніми до дієслів: робити, поратися, нести, таскати, їсти і т.
д.
663. Слаба людина: слабий, хорий .. ..?
664. Дизентерія: червінка, бігунка . . .
665. Хвороби шлунку та черевної порожнини: золотник.....?
666. Хвороба легень; запаління, сухоти.....?
667. Ревматизм: рематис . . . .?
668. Чиряк: сліпак . . . .?
669. Грип (нежить): катер, гріпа, смотолока.....?
670. Хвороби очей: більмо . . ?
671. Зоб: воло..... . . . ?
672. Короста: чухавка . . . . . ?
673. Робити укол: дати шпильку.....?
674. Акушерка: моша . . . . ?
675. Знахарка: примівниця, шептунка.....?
676. Лікарня: шпиталь, болниця.....?
677. Лікар: дохторь, (дохторувати).....?
678. Судорога: корчі . . . . ?
679. Температура у хворого: горячка.....?

Б. ЧИ ВЖИВАЄТЬСЯ У ВАС СЛОВО І ЯКЕ ЙОГО ЗНАЧЕННЯ:

Запишіть точну вимову слова і вкажіть його значення. Може бути, що слово має кілька значень, тоді треба їх усі записати. Не забувайте ставити наголос.

701. бОдня	737. шолОпати
702. кАдуб	738. кут, кутОк
703. фАска	739. квОлий, квОлитися
704. скопЕц	740. теребИти, теребІвля
705. цебЕр	741. рАло
706. горнЕц	742. сохА
707. дОга	743. лІса
708. лАука	744. лІска
709. зОля, зОлники	745. вУйна
710. опцАс	746. братАнич, братАнка
711. плАтва	747. непІт, непОта
712. гемблювАти (стругати)	748. сЕстрич
713. софІт	749. кобІта
714. трачІвка, шарпАн	750. бадІка
715. трепЕта	751. тЕта
716. гедзУлі	752. цАра
717. бИло (стебло)	753. здрик
718. кептАрЬ	754. бОрва
719. сардАк	755. гілЕтка (посуд, міра)
720. плАхта	756. кОрЕц
721. калИта, калИтка	757. колИба
722. лЯда	758. бурдЕй
723. журавЕль	759. лЯнка
724. рЕлі, орЕлі	760. гарбАта
725. бУда, шалАш	761. гостИнец
726. пацЮк	762. правувАти(ся)
727. опАлка	763. варувАтися, варунок
728. багнО	764. пАзити, пантрувАти
729. стряговИца	765. кОвтати
730. яр	766. толОка
731. левАда	767. копА
732. майдАн	768. клАня
733. гай	769. мальОна
734. багАття	770. сирОїди
735. вАтра	771. бервенО
736. рУно	772. котОра

773. пАтороч	783. годОванец
774. шУстати(ся)	784. верствАк
775. обходИти (когось)	785. нІні
776. грЄдка, жЕрдка	786. підвечІрок
777. челядИна	787. помЯк(а)
778. нАчиня	788. нарозтвІр
779. бОрзо	789. зажмурИтися(ся)
780. ймИти	790. сварИти
781. рум'Янка	791. Обмах
782. газДИня, газДА	792. Обкидок

VIII. ФРАЗЕОЛОГІЯ, СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

Прислухаючись до розмови селян і спостерігаючи характерні риси їх говірки, треба збирати різноманітні прояви народного смаку й майстерності в мові, яскравої експресії і гострого слова. Бажано виявити, чи вживають у Вас подані в цьому розділі словосполучення, звороти і прислів'я або подібні до них.

Треба найточніше записати, як вимовляють у вас оці або подібні до них речення.

801. КомУ ведеЕси, тому й кугУт несЕси.
802. РудА – не водА, розливАти не годИться, або: лЮдська крІвця – не водИця, розливАти не годИться, або: кров не водА, розливАти шкода.
803. КУри й на весІлля не хОчуть, та сІлою несУть або: не рАда коза торгу, а кури весІлля та мусять.
804. ТепЕр розумніші Яйця від курЕй або: мудріші тепЕр ЯЙця ніж кУри.
805. МИшко, мИшко, на тобі кістяні зУби, дай мені залізі.
806. Боїться, щоб йомУ зАяць (заєць) дорОгу не перебіг.
807. КаяттЯ (кАяння) пізно приходить, або: по смертИ нема каяттЯ (кАяння), є каяттЯ, та нема вороттЯ.
808. Біда бідУ перебуде, одна минЕ, друга буде.
809. ГорА з ГОрою не зйдЕси, а чоловік з чоловіком зйдЕси.
810. ДарОваному конЕві у зУби не дИвляться.
811. Де го не посІєш, там вже ростЕ.
812. За вОвка поговка, а вовк сУне.
813. Ще тот си не вродИв, аби всім угодИв.
814. Дощ іде (падЕ) як з відрА.
815. ФАйні парубкИ, високі як топОлі.
816. Цей дуб з кОреним глибОким, лИстям ширОким,
817. Не родись крАсний, а родИсь щАсний.

818. ДивИся угорУ, ідИ додОму, ідИ д'хАти.
819. Дві жІнці, дві руці, нЕсли дві пУтні молокА.
820. ВИшче лОба Очі не хОдять.
821. ВУха вишче чолА не ростУть.
822. ВОрон на бідУ крАче.
823. ВеснА нам отЕц і мАти, хто не посіЄ, не бУде збирАти.
824. ВорЕв летИть найВИшче, а хрін ростЕ найглибше.
825. БагачЕви і дІдько дитину колИше, а бідному – вІтер у Очи.
826. Без брОду не лізь – у вОду; не знАєш броду, не лізь у вОду
827. Гній не шкОди рілі, а добро лЮдям.
828. Не роби з тАта варіЯта.
829. Шче не прийшла до своіх рокІв.
830. Чув дзвін, та не знаЄ, де він.
831. Хто навЕСні не хОче орАти, буде взимІ гОлодам спАти.
832. Хто нОсе, той не прОсе.
833. ХИтрий як лис.
834. БрАтиси на штУки.
835. ВродИси та удаЙси.
836. Ти йому хоть ків на головІ тешИ, а він усЕ своЄ.
837. СилУ силЕну розпустИв грОшей: запряжУ пАру кОней.
838. ПрийдЕ козА до воЗа їсти сІно.
839. ПустЕ говОриш, як пустИЙ млин торкотиш; мЕлиш, як пустИЙ млин.
840. ПрОтів водИ не попливЕш; ВИще сЕбе не скОчиш.
841. Посій менЕ у болОто, то будЕш мати злОто.
842. ПустИ свинЮ під стів, а вона лізе на стів.
843. Не берИ менЕ на зБИтки, на хИтроці.
844. Не нашОго полку, іди собі к вОвку.
845. Не будеш сІяти і ворАти, не бУдеш. хлІба мАти.
846. НАшо вОду мІряти.
847. СИплиш водИ в кирнИцу, як там і так багАто.
848. ПереливАти з пустОго в порОжне.
849. ТовкТИ вОду в ступі.
850. ЛастівкИ вилітАють, вЕремне вобіцЯють.
851. ЛІто на зИму рОбить.
852. ЛЮдям весІля, а курам смерть.
853. Хто висОко літАє, той ,низько сідАє.
854. Коли не перІг, то не перожИси.
855. КупУє кОта у мішкУ.
856. КобИм не знав дрижАти, то змерз бим.

857. І рАда б душа в рай, гріхИ не пускають.
858. Як лАстівка нИзько, то погОда блИзько.
859. Що посеєш, то здОймеш.
860. Як мішкОм приБИтий.
861. Де тОнко, там і рвЕси.
862. Де гнОю лопАта, там хліба букАта.
863. До пЕршого грОму землЯ не розмирзАєси.
864. Дав бог бАнність, дасть і рАдість.
865. ДАти пУду (налякати).
866. ГнУти бандИги, гнУти кИрпу.
867. Про однОго ВасилЯ відбудЕси весілЯ.
868. МАти лицЕ.
869. ЦАра царЕнна.